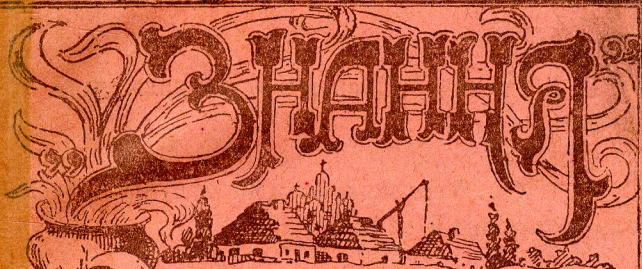

М.Талущинський

Одиниця і громада

0610

БІБЛІОТЕКА

ПОПУЛЯРНО-НАУКОВИХ ВИКЛАДІВ

під редакцією

ОМЕЛЯНА ТЕРЛЕЦЬКОГО.

Ч. 7.

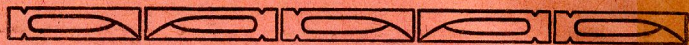
Одиниця і громада

написав

МИХАЙЛО ГАЛУЩИНСЬКИЙ

Л Ї В І В, 1921.

Накладом Української Книгарні і Антикварні у Львові.

В Бібліотеці „Знання“ появились досі такі випуски:

Ч. 1. Ом. Терлецький: „Як будував і як руйнував український народ“.

Ч. 2. Др. Ол. Тисовський: „Мир і війна у мурашок“.

Ч. 3. Ол. Мицюк: „Земельні реформи на Україні“.

Ч. 4. Вол. Дорошенко: „Шевченко і його думки про громадські справи“.

Ч. 5. Др. Ів. Раковський: „Які люде живуть на нашій землі?“

Ч. 6. Ом. Терлецький: „Кінець світа“.

Приготовляється до друку (вийде у вересні):

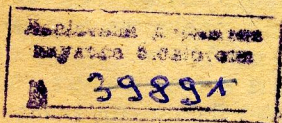
Ч. 8. Ол. Мицюк: „Як боролося українське селянство за землю“.

Одиниця і громада

написав

Михайло Галущинський

ЛЬВІВ 1921.

— Накладом Української Книгарні і Антикварні у Львові. —

дописи ч. I

ВДБМОСТ І РІДНИНДО

980-172

Львівський університет

Львів

Одиниця і громада.

1. Дивними видаються може слова у написі до нашого викладу. Одиниця і громада. Одиниця — се я, се кождий з нас з окрема. А громада? Се більше нас взятих разом. Може бути рідня, може бути наша вузша громада — село; а може бути й велика громада, до котрої належать всі особи, що причислюють себе до одного народу. В нашім випадку — до українського народу. Громаду творить кожде товариство, яка небудь партійна або політична організація. Одним словом, під громадою розуміємо більший гурт людей, звязаних з собою або добровільними, або примусовими звязками.

2. Людей не називаємо звичайно одиницями. Наука має на се інші назви. Найдавнішою назвою є чуже слово індивідуум, по нашому: особень, осібник. Перше значіння назви було: те, чого не можна поділити. В приложенню до людей означає назва кожного чоловіка з окрема з його властивими рисами, звичками, добрими або лихими сторонами. Людей-особнів, зовсім відокремлених від других, ми не

можемо собі подумати. Кожда людина присуджена вже на се, щоби оставати в звязку з другими. Вона мусить користати з праці других людей. Вона може також виконувати свою працю на пожиток або на шкоду других (пр. злочинець)

3. Все таки кождий з нас чує те, що він становить для себе цілість. Кождий відчуває, що має право устроювати собі життя так, як йому подобається. Кождий має свої бажання, пожадання, забаганки. Хочемо назвати якісь річи своїми. Маємо свої власні думки, до котрих не допускаємо других. А коли хто инший хоче нам їх видерти, забрати — ми стаємо в обороні нашої річи, нашого предмету, нашої думки. Хоче нам хто зборонити думати й хотіти по своєму, ми відчуваємо се яко гнет. Тоді протестуємо, а нерав терпимо й чекаємо тільки на догідну хвилю, щоби позбутися того гнету.

4. Гнет може походити від одиниці, такої самої, як я, або сильнішої впливом і значінням від мене, а навіть сильнішої фізично. Гнет може походити також від більшого гурта людей. Гнет виконують установи всякого рода, як товариства, партії, в яких згуртувалися люде для скріплення свєїого становища, впливу й значіння. Теперішня держава належить також до таких установ, яка в імя інтересів найбільше впливових, посідаючих кругів виконує натиск на людей, що не хочуть йти на службу тих кругів.

5. Сей стан був би нестерпний, як би я сам хотів ставити чоло всякому натискові або гнетові на мою особу. Мимовільно шукаю других людей, подібних мені і вжуся з ними в один

гурт на підставі взаємної симпатії. Таким чином я вяжу свою власну, свободну волю, але вяжу її добровільно для вищого інтересу, для важнішої справи. А саме, щоби поправити своє існування, щоби почути себе сильнішим супроти тих, що хотіли мене поневолити й зробити з мене оруддя для своїх цілей.

6. Отже нема й не може бути особня-оди-ниці такої, щоби сама про себе могла існувати. Як в потребах щоденного життя (їда, одяг, хата тощо) так і в духовних потребах (наука, мистецтво, культура тощо) мусимо всі вязатися в гурти більші або менші, бо тільки таким чином можемо уладнати собі життя так, щоби ми могли на правду жити. Одні з таких гуртів є добровільні, що походять з нашої доброї волі, а другі примусові. До тих останніх входимо пр. наслідком того, що ми прийшли на світ і застали їх готовими, ще заки могли добре пізнати, чи сей примусовий зв'язок або гурт для нас милий чи ні (пр. родина, держава, суспільна кляса тощо). Саме в почуванні, що є зв'язки нам немілі, котрі вяжуть нас, котрих ми хотіли би позбутися, або змінити на інші, на кращі — лежить те, що ми далі відчуваємо себе особняками й маємо в собі щось власне, щось питоме. Се власне, питоме не хочемо затратити. Ми бажаємо його розвивати й плекати. І се бажання, а далі за сим чинність в напрямі розвитку й плекання, становить для нас життєву приємність, або робить наше життя таким, що ми хочемо жити.

7. Перед нами отже дві дуже важні основи сучасного життя. З одного боку почуття власної

особовости противне всякому гуртуванню, з другого боку почуття необхідного гуртування, саме для збереження нашої особовости.

Над сею справою: погодити одиницю з гуртом громадою, призадумалися люде від найдавніших часів. Вони бачили, що тут потрібно винайти якусь таку дорогу, котра задоволила би й права особня і права громади, яка наказала б обом чинникам сповняти свої обов'язки для задоволення і одної і другої сторони.

Се був довгий і тернистий шлях цілого людства. Він не покінчився ще й сьогодні. Що не придумували добрі дуhi людства, щоби дати кожному чоловікові право на найкраще життя тут на землі, не принесло бажаного успіху. Що не придумували всякі гнобителі, володарі та їх уряди, аби здавити в особнів бажання свободного життя, кінчилося також невдачами. Люде кровавили себе взаємно, нищили й мучили себе мимо сього, що знали, що самі роблять тяжким і нестерпним своє коротке життя.

8 На протязі існування людства йшла тяжка боротьба між одиницею і громадою. Ся боротьба не була одначе все й всюди однакова. Залежало воно від сього, що мала на увазі одиниця, а що громада, і від сього, яка була вартість одиниці, а яка вартість громади.

Вже у старинних народів бачимо, що серед них находилися люде великого й ясного розуму. Така людина уміла збагнути вкриті тайни природи. Не уділяючи їх нікому до відома, старалася використати се знання яко свою надприродну силу. І тоді брала у свої руки і під свій провід великі

маси людей, кажучи їм служити собі. І громада стала невольником одиниці, сильнішої і вартнішої духом.

9. Коло такої одинини збирався мимовільно гурт одиниць, що швидше увійшли в тайну, яку посідала перша одиниця. Вони станули їм до помічі і створили гурт людей, звязаних одною думкою панування. Отже в самих зачатках людської історії бачимо пануючі й поневолені верстви: панів і невольників. В інтересі панів лежало не допустити жадним чином невольників до слова, а навіть до сьбго, щоби вони зрозуміли, що їхнє положення може бути куди краще. Згодом витворюється у деяких народів поділ всіх людей на к а с т и, себто окремі замкнені в собі стани. Одні касты призначені тільки до панування, і се право: панувати, має серед них переходити з рода в рід. У старинних мешканців Індій бачимо чотири касты: священиків, жовнірів, купців і т. зв. паріїв, або безправних, що мали служити першим трьом кастам. Хто мав те нещастя уродитися в касті паріїв, сей нехай би він був найрозумніший, найгарніший, найшляхотніший, він полишався парієм ціле своє життя.

У других народів були інші поділи. У греків бачимо невольників, котрі рекрутувалися будь з поневолених таки грецьких племен, будь з покорених чужих народів. У римлян маємо зараз на початку їхньої історії рід патриціїв, які забрали владсть в свої руки, і плебеїв, котрим не признавали рівних прав з собою. Плебеї одначе через гуртування добилися вкінці горожанських прав. На їх місце прийшли невольники з підбитих народів.

10. Звичай поневолювати людей тільки задля ціли, щоби добре жилося сильним, могутнім і вони могли користуватися всіми земельними добрими саме з праці рук великих мас других людей — полишився до сьогодні. Тільки форма неволі змінялася. Був час, коли великі земельні власники поневолювали таких самихже людей, тої самої народности, й поробили їх крeпaкaми і казали робити собі панщину. Великі плянтатори в Америці прямо купували собі невольників, головню зпоміж муринів. В новіших знову часах великі власники гроша, звані капіталістами, використовують працю людських рук платячи тільки незначну частину своїх зисків і використовуючи цим способом своє сильне грошево становище.

11. Мимо такого стану не бракло ніколи людей, котрі не могли жадним чином з ним погодитися. Помалу зростала думка про рівність всіх людей, і їхнє однакове право до життя. В Індіях голосив цю думку королевич Б у д д а і виступав у своїй науці проти кастовости. Через те став він там навіть творцем нової віри. З усіх народів старинного світа найчистіше перевели греки думку про рівність всіх людей власної народности. Але й між ними були племена (спартани), котрі неволили другі грецькі племена, коли підбили і заволоділи їхньою землею. (Тельоти). Та найбільше революційною була наука Ісуса Христа. Він учив, що всі люде на землі без ріжниць рівні перед Богом, а найважливішою і найвищою заповідю є любов до ближнього. З сеї пори сі засади обхопили увесь світ, і в їх ім'я найгарніщі одиниці людства розводили свою працю в на-

прямі як найшвидшого й найкращого здійснення високоблагородної науки.

12. Вже в часах перед Христом були проби протесту проти поневолення. Відомі невольничі бунти у римлян (Спартак.). Але що йно Ісус Христос підняв духа у людей, згуртував коло своєї науки саме найубожші верстви, додав їм великої віри й сили. І порозуміли сучасні можновладці велику небезпеку, яка йшла на них від нової науки. Забажали її здавити шляхом страшних переслідувань визнавців нової віри. Та переслідування не змогли високих думок. Ці думки поширялися щораз більше, так що вкінці приймалися і приймалися навіть серед тих, що були досі найтящими противниками, хоч не думали держатися їх в повній чистоті й висоті.

13. Та в усякім разі полишилося одно, а саме право людини на краще духове й матеріяльне життя. І знову це право й боротьба за нього прибирає різні форми й вигляди на протязі двох останніх тисячеліть. Між сими формами видвигаются дві найважніші. Одна, яка голосить право особовости, себто право кожної людини до уладження собі життя по своїй власній волі без огляду на других людей. (Індивідуалізм.) Друга форма, яка каже замовкнути особовости задля вищої ціли, а саме ціли громади — людства. Громада — яко вища одиниця може й має право домогатися від поодиноких людей, щоби вони зреклися своєї особовости, коли сього вимагає інтерес громади. (Соціалізм, колективізм.)

14. Право особовости инакше також право індивідуальности йде дуже далеко. Воно опира-

ється на тім, що поступ людства зазначається не збірною працею, але працею і змаганнями одиниць. Треба отже кожній одиниці дати право на свободний розвиток. Правда, що через те вкоротиться нераз право других, слабших одиниць. Та тут, кажуть представники сього погляду, краще буде, як слабші в сій боротьбі погинуть, ніж щоб мали через се потерпіти сильніші, розумніші й для загального поступу корисніші одиниці.

15. Право громади має однак більших і сильніших заступників. Як би воно не було, помітне одно, що неволених, визискуваних завжди було більше число. Заступники неволених і визискуваних стояли за кращу долю своїх мас, піднімали клич зрівняння всіх людей у правах і обов'язках. Не всі їхні домагання одважкові. Знесення приватної власности, усупільнення всіх засобів продукції (виробництва), знищення капіталізму, доступ усім без різниці до благ культури — се менше-більше повторюється без змін у голошених програмах. Багато поставлених домагань досі сповнилося. Особливо зорганізоване робітництво може погелічатися чималими успіхами своєї боротьби. В останніх літах війни бачимо навіть проби неволених досі мас взяти керму справ суспільного й національного життя в свої руки. Все таки мусимо признати, що в засобах боротьби стрічаємо такі, котрими досі послугувався капіталізм і його представники. Недостача терпимости для противної думки, терор, донощицтво, нищення культурного доробку — на дивний порядок. Коли б ми одначе не хотіли порозуміти причин такого стану, тоді на правду можна би стратити всяке довіря до яко-

го небудь поступу людства та його кращої будучності.

16. Один великий німецький учитель сказав, що анархія, себто безладдя мас, котрі дістали в свої руки владу, є ніщо інше як тільки наслідок анархії тих клас, що мали досі владу в своїх руках. Посідаючи класи спричинили се своїм безпощадним гнетом. В часі сього гнету уміли тільки при допомозі багнетів жандармів, шибениць і тюрем удержати наче б то лад і усвятили його назвою законного порядку. А в дійсности було се безладдя, анархія, неволення, вивиск. І коли де небудь неволені маси на підставі права опору повстають, то се початок кращого ладу мимо сього, що на перший погляд такий стан здається безнадійний. Людей можна давити тільки до певної границі. Коли гнет до неї наблизиться, тоді давлені знаходять в собі силу й енергію скинути з себе ярмо неволі, пірвати кайдани, звалити тюрми. І хоч би як страшний був стан в сім початковім часі, в'н додає віри й надії, що з нього зродиться новий час і виросте новий чоловік, котрий здійснить гарні мрії про щасливий стан людства.

17. Нашим змаганням повинно бути, щоби цей новий чоловік виріс як найшвидше. Масмо на думці кожного особия зокрема. Для нас не може бути найменшої різниці між людьми, бо як довго вона буде, так довго не уступлять з життя всякі війни й спори. Як довго удержуватимемо на світі „немудрих людей“, як каже кобзарь, як довго буде неправда між людьми, так довго у хвилях зриву тектиме сто ріками у синє море кров гнобителів і їхніх дітей, так довго виходитиме на таке, що

„премудрих немудрі одурять“. Право на життя належиться кожній одиниці. Всі вони будуть рівновартні частки одного вищого організму-одиниці, яку ми назвемо громадою, або якою небудь іншою назвою.

18 Найвищою і найкращою гуртовою формою буде національна держава, якою є одиниця вища. Її характер однак мусить безумовно різнитися від сього, що ми називаємо нині державою. Від найдавніших часів держава домогалася від своїх горожан дуже великих жертв. Найбільша була жертва крові. За те подавала вона упорядковані по своєму відносини, забезпечення майна й особи, і крім сього охорону території перед зовнішнім ворогом. В різних часах ріжно представлялися зобов'язання держави. В е так не можна заперечити, що на протязі довгих віків існування держав всякого роду, були значні проби повалення організації держави таки з боку самих же горожан тої самої народності, якої була управа держави. На чолі протидержавних рухів ставали найчастіше найблагородніші одиниці, які видав зпоміж себе даний народ.

Як же смішними супроти того являються бажання представників державної влади, щоби всі громадяне були безумовно послухними законам і тій же владі. Видно, що організаційна форма не задоволяла всіх потреб і викликала оправданий ворожий настрій. Де однак мова про ворожий настрій, там така організаційна форма мусить містити в собі зародки хоріб.

Причини не треба далеко шукати. Кождочасна державна організація не була ніколи справдішньою одиницею вищого ступня. Вона була тільки ви-

словом змагань тих одиниць і гуртів, що захопили владу в свої руки й виконували владу для себе і для свого добра. З добром загалу громадян числилися володарі о стільки, о скільки се було в їх інтересі, або о скільки натиск з боку незадоволених одиниць і гуртів змушував їх до конечних уступок. В останніх часах такі уступки були слідні на полі загального шкільного обов'язку, суспільної охорони, робочого часу. Але коли глибше глянемо в ці уступки, побачимо, що й тут найбільше рішала та обставина, що шляхом загальної освіти і поширеної суспільної охорони збільшалася видатність праці людини. Збільшався отже той чинник, на яким ґрунтується теперішній капіталістичний устрій, який не може заперечити, що найбільшим капіталом на землі зб'ється завжди людина.

19. Держава яко вища одиниця, і то духова одиниця не сміє бути виразником інтересів одної або більшого числа клас, але мусить стояти на вповні безінтересовнім становищі. Для держави нема одиниці більше або менше вартної, всі вони однаково вартні. Державний організм могли би ми порівняти з людським тілом, котре зложене з клітин і всі клітини разом несвідомо складають наше тіло. В тілі кожда клітина має своє призначення і свою вартість, і тіло що йно тоді здорове, коли всі клітини, як і де б вони не були, зазнають однакового трактування, однакової оцінки їхньої вартости.

Прийміть такий випадок, що кожда клітина в тілі має свою мову і свій розум. Ми приступаємо до клітини й питаємо її, чи вона любить тіло.

Вона б відповіла, що любить тільки себе. Таку саму відповідь одержали би ми від кожної клітини. Тоді ми в диву не зійшли би, як то воно можливо, що кожна клітина любить себе, а тіло живе, розвивається. Тоді ми скликуємо всі клітини разом і до всіх ставимо те саме питання, що вище. І знову та сама відповідь. Ми їм вияснюємо, що воно для нас не зрозуміле. А клітини кажуть, що в тілі їхні права й обов'язки рівномірно розложені. Вони їх точно знають і сього держаться. І саме в наслідку докладного й точного знання їхніх прав і обов'язків повстало тіло. Вони люблять себе, шанують себе кожна клітина з окрема, і таким чином люблять тіло. Жадне з них не уважає тіла своєю річю, з якої мала би тягнути користь. Кожда з них уважає тіло тільки вищим духовним устроєм, який є впливом їхньої збірної розумної волі. „Тіло нас ні любить, ні не любить, а тим самим і ми не можемо його ні любити, ні ненавидіти. Кожда клітина з нас усіх уважає себе тілом, за нього думає, працює, за нього користує і має приємности, і всім нам разом добре, коли кожній з окрема добре і всім нам зле, коли одній з нас щось недоброго сталося“. Ось вам і ціла відповідь.

20. Ну добре, — скажете ви — можливо, що воно так є в тілі. А навіть ми переконані, що инакше й бути не може, бо тоді не було би тіла, і воно не могло би зовсім істигувати. Та чи можливо се між людьми? Чи можливо звести людей так разом, як природа звела всі клітини одного тіла в одну цілість?

От у тім ціла вага справи, щоби так було й

між людьми. Але тоді мусимо відкинути багато наших привичок, мусимо неодного відучитися, багато забути, а стати іншими, стати розумними клітинами великого нашого тіла — національної держави. Один із великих сучасних людей сказав, що чоловік мусить себе удержувати, а держава має себе у чоловічити. Се одначе не наступить ні словом, ні мертвою заявою. Воно прийде що йно тоді, коли ми виховуємо себе до такого розуміння справи.

Коли говоримо про виховання, то ви певно маєте на думці малих дітей, яких у дома провадить мама, а ви потім віддаєте до школи, або берете до роботи при господарстві. Виростуть вони поволі, покинуть вас, щоби завести свій дім, родину, господарство, так ви вже не виховуєте їх. Тоді їх черга виховувати своїх дітей. Так не є! Говорячи про виховання, маємо на думці кожду одиницю народу без огляду на її вік, становище, походження. Всі без різниці потребують ще виховання, всі мусять зрозуміти, що не буде між нами гаразду, доки не станемо на тому, що всі члени одного народу так само вартні. І коли творять вищу одиницю, себто державу, не будуть її вважати дійною короною, але духовим твором своєї збірної розумної волі.

21. Найважливіше отже питання, котре нам насувається, се виховання одиниці до державного життя. Виховуємо всі одиниці, тоді станемо державною нацією.

22. Кожду одиницю народу виховує не тільки дім і школа. Виховує нас ціле наше оточення, література й мистецтво. Виховання набираємо в то-

вариствах, організаціях, в партійних сторонництвах тощо. О скільки у нас поступає культурне й господарське життя, або о скільки чують себе сильними наші партійні організації, о стільки ми у вихованню поступили наперед. Наше просвітне життя, рух в народі за школою, жертви зв'язані з сею установою, се поважне мірило нашого культурного рівня. В порівнянні з працею і вислідами праці у інших народів воно незначне, але з нашого становища і з погляду на наше минуле й теперішнє — се поважний завдаток кращої будучности.

Таке саме можемо сказати й про наше економічне життя і розвиток наших економічних установ. Спроба зєднання матеріяльних сил народа задля ставлення чола економічній перевазі ближчих і дальших сусідів — полишиться красною картиною самочинних змагань народу.

Наші політичні стóронництва й організації можуть повеличатися карними й послушними членами. В обороні партійних переконань ішли вони без страху й без огляду на наслідки. Завдяки сьому здобували сторонництва належний їм вплив і відповідне число політичних сторонників.

23, Як видно, ми творимо вже організації, котрих цілю уважаємо добро одиниць, що належать до них. Висновок повинен бути з сього той, що всі організації: товариства, партії мали б служити переходом до громади, найважливішої для нас, себто переходом до власної, національної держави. Вони неначе пригòтовляють нас до великого нашого бажання, яким є своя власна держава.

Тому поставимо питання, чи вони дійсно виховують нас, або, чи ведучи справу, як досі, створимо таке тіло — державу, в котрій кожда одиниця відгравала би роль клітини в людськiм тілі.

Неодин з вас сказав би слушно, що виховуюче значіння наших товариств, партій і організацій дуже велике. На перешкоді одначе сьому, що вони не дають нам у висліді найвищої форми громади, є те, що не кожда одиниця народу вважає своїм обов'язком належати до всіх названих в горі громад. В тім то й трудність справи. Коли б ми найшли таку організаційну форму, що зєднала би нас усіх без різниці і дала нам вигляд тіла — ми вже мали би тим самим державу. Але сю розумну збірну волю треба що йно виховувати.

24. Наші всі організаційні форми ще за слабi. Слабi тому, що не єднають всі клітини народу. Сьогодні не можна ще найти одної організаційної форми задля різниці інтересів, які впливають в суспільного, економічного й політичного положення поодиноких членів народу. Як довго такі різниці існують, так довго поодинокі гурти - громади збиратимуть в собі тільки таких людей, інтерес котрих каже їм до певного гурту громади (товариства, сторонництва) належати. А проте кілька то людей — одиниць народу не належить до товариства, сторонництва, до якого їм треба би належати. Їх власний інтерес, коли не народній — говорячи прийнятним способом, — повинен би їм подиктувати приналежність, а вони держаться звичайної народньої поговірки: „моя хата з краю“.

Ще єсть інші причини слабости наших організацій. Багато наших людей поставлені перед рі-

33851

1415

шення, чи належати їм до якогось товариства або сторонництва, питають, яку вони матимуть користь із сього. Коли не бачать користи, так ніхто не в силі притягнути їх до гурту, хоч би приналежність (членство) майже нічого їх не коштувала. Від тов. „Просвіта“ хочуть вони грамоти, або дарової книжки, не питаючи, чи за їх вкладку можна їм в нинішній час що небудь дати. На школи не дадуть, бо їхні діти з тих шкіл не користають. На добродійні цілі не пожертвують, бо вони з тих добродійств не користають. На книжку, часопис, видавництво не дадуть. Взагалі не видять матеріальної користи, тому й не притягнете їх до організації. Навіть що до приналежності до економічних організацій, де матеріальна користь очевидна, то й до них не будуть належати, бо вони наперед хочуть користати, а потім може що йно надумуються, чи дати свій гріш до кооперативної спілки. Не розуміють, що кооперативній спілці треба дати наперед матеріальну силу в грошах, а вона зможе що йно тоді дати своїм членам те, чого вони домагаються.

Великим і тяжким боляком у національним життю громадянства такого, як ми, є особисті спори, порахунки, ображені гідности тощо. Незгода між одиницями навіть в одній і тій самій організації — се також причина її слабости. Уявім собі спір між клітинами людського тіла, коли б він був можливий. Він дбпровадив би тіло до руїни. Він руйнує наші гурти, звязки, товариства, сторонництва і всякго рода організації.

Всякий розуміє нині, що для якоїсь важної спільної справи треба усе пожертвувати. В святоч-

нім настрою готов кождий присягнути, що він майно й життя віддасть для великої справи. Але коли його поставити на пробу там, де не треба ні майна ні життя віддавати, але уступити дещо з особистої вигоди, стерпіти від другого щось неприємне, там забуває він на присягу. Слова: „не варта для народу працювати“, або „що мені дасть Україна“, або інші подібні вислови, почуємо як від селян так і від інтелігентів.

А вже найтяжшою до розвязки справою — се партійно-політичні спори й розуміння завдань, звязаних з приналежністю до якогось сторонництва. Тут насправду виходить на таке, що можна бути дуже карним, добрим членом партії, і рівночасно великим шкідником у змаганні до створення найвищої організаційної форми себто держави. Ставлення партійних інтересів яко одиного спасенних, замість шукати розвязки шляхом необхідного порозуміння, лагодження сутичок — се незвичайно болюче питання, над котрим застана не терпить провболюки.

25. Ще одно дуже важне питання насувається нам при тій нагоді з приводу останніх подій. Наші гуртування всякого рода носять на собі рису оборонних організацій проти небезпеки, котра загрожуює нам з боку сильніших чужонародних організацій. Воно подобає на гуртування звірят в моменті, коли їм грозить небезпека з якогось боку. Мине небезпека, організаційні форми слабнуть і розпадаються. Збільшиться небезпека, прирветься ворожа сила в однім місці, усі в перестрахи розбігаються, бо немає святого внутріш-

нього огню, котрий казав би одиниці не уступати, бо на ній спочиває уся сила організації.

26. З уваг, розкинутих у ц лім викладі, виходить таке, що національна держава може бути витвором збірної розумної волі всіх одиниць народу. Найважливіша передумова отже є розумна одиниця. Вона власною працею із свого нутра шляхом самовиховання порозуміє, що тільки єднання з другими одиницями створить організаційну форму національної держави, де всі разом творитимуть одно тіло.

27. Як довго одначе між людьми буде господарська нерівність, так довго буде тревати боротьба поміж поодинокими станами. Так довго й засоби боротьби будуть більше або менше нелюдські. Так довго політичні сторонництва, котрі заступають поодинокі стани гурти, не перебиратимуть у способах, щоби вибороти собі впливові й рішаче становище. З сим станом мусимо погодитися і тут не допоможуть ніякі міркування. Але також немає ніякого приводу зневірюватися у тому, що наша думка про національну державу, як одно тіло, форми котрого ніхто не буде розсаджувати, позбавлена підстави.

28. Ще раз мусимо зазначити, що серед нашого народу майже нема вже таких одиниць, котрі не стояли би за думкою мати свою державу. На сій свідомості українського загалу треба передовим (чільним) одиницям починати свою працю. Вона має піти в двох напрямках; 1) змагати до сього, щоби злагоджувати класові й станово-господарські ріжниці; 2) вишукувати такі справи,

котрі спроваджували би самочинне єднання усіх клас, верств і станів українського народу.

Перше завдання може лекше до переведення у нас, ніж у других народів. У нас нема того, що ми називаємо капіталізмом, а тим самим нема класи, котра би своєю грошевою перевагою давила споріднені національно класи. Коли хто нас давить, так це чужонародній капіталізм. Треба тільки як найшвидше поширяти думку економічного єднання шляхом кооперативного життя, а матимемо з одного боку спроможність власної оборони перед чужим капіталом, і з другого боку спроможність добуття економічної сили й рівноваги для кожної одиниці народу. Кожда одиниця набуде зм'ягу поправи власного духового життя й власної культури в наслідку збільшення матеріальних засобів.

Другий напрям велів би нам підшукувати справи, що спровадять самочинне єднання всіх одиниць народу. До таких справ належатиме опіка над дітьми, охорона над молодістю і школа. Назв'їм їх виховання у бузшім розумінню слова. Єднання буде наскрізь безінтересовне, проказане розумним голосом із нутра людини. Воно розведе працю на спільній основі для всіх, наближить всі одиниці до себе, навчить їх розуміти себе взаїмно, отворить серця одиниць і стане мовою від серця до серця, від людини до людини.

За сїм піде поширена опіка над усіма опущеними, зниділими одиницями народу. Таке єднання скаже шукати способів, як зроби́ти можливим, а навіть гарним і приємним життя — великих

тисячів, що проводять свої дні у безвихідній і безпросвітній тьмі.

29. Праця поведена в таких напрямках злагодить у великій мірі сутички, спричинені класово-господарською нерівністю. Слабших економічно піднесе в гору, сильнішим економічно звелить жертвувати свою надвижку в користь слабших. Тоді й розв'язка політичних питань і їх вирішення прибере культурний вигляд і не буде руйнуючим чинником, але будуючим і творчим.

30. Перед духовими провідниками народнього життя отвориться безмежне поле народньої освіти. Знання не будемо накидати з гори, але робитимемо так, щоби кожній одиниці дати можливість самій здобувати його. Одиниця переживаючи сама в собі те, що стане потім її духовою власністю, навчиться цінити добуте знання, витворить собі широко-людський погляд на світ, на своє завдання і своє післання. Вона почує, що на ній тяжить велика відповідальність за добро власне й добро загалу. Зрозуміє, що не може бути власного добра без добра загалу. Одиниця, щоб вона не була, селянин, робітник, ремісник, торговець, лікар, священник, жінка й мущина, дитина, хлопець, старець, кожде з них почує, що на ній спочиває увесь тягар величної будівлі, яку назве національною державою. Така одиниця не усунеться вже від своєї будівлі, не скаже, що моя хата з краю, не поважиться навіть в думці сказати собі, що для України не варто працювати, бо що вона має в'д України.

31. Від України ніхто не може нічого мати, бо Україна не в силі нічого дати. Україна не є

особа, не є уряд, не є добродійна установа. Україна — се ти, чоловіче, кождий з окрема. Але поперед спитай себе широко, чи ти заслужив на таку почесну назву, як Україна. Як довго ти не заслужив собі сеї назви, так довго нема України для тебе. Коли ти не сповнив всіх передумов, які виходили в сім викладі, як домагання ставлені до тебе, так довго ти надуживаєш назви українець або українка.

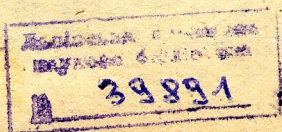
Ясна наша праця, ясне наше змагання, тільки сильної волі, а ціль досягнемо швидко. Французький король Людовик XIV инакше не говорив про себе, як тільки: „Держава се я“. Сі слова віднесім кождий з окрема до себе й учімся говорити, а враз із сим поступати так, щоби ми могли також сказати слова: „Україна се я!“ А тоді не треба буде ні присяги, ні заклинання, що любимо Україну, що за неї готові ми все віддати. Щоденною працею, кождим поступком, ділом і словом будемо зазначувати, що „Україна се я!“ І коли кожда одиниця те скаже у повній відповідальности, що вона винна сим трьом словам, тоді буде Україна, без огляду на те, чи її схоче хто визнати, чи ні. А чи вона буде вільна, самостійна, незалежна, розсудить вже самі!

Голоси преси про Бібліотеку „Знання“.

„Український Вістник“ з 9 червня ц. р. пише: „Короткий перегляд названих викладів показує їх ціль. З огляду на неї заслугоують виклади на як найбільше поширення. Цею справою повинні зайнятися всі культурні й освітні установи і свідомі одинці. Названі виклади — дуже важний засіб освітньої праці в нашій краю“.

„Світло“ в 1 числі з червня ц. р. пише: „Давня думка видавати зразкові виклади для пре-легентів по читальнях і других просвітних установах — сповнена. Кожда читальня і кождий інтелігент, що займається популярними викладами, матиме у названім видавництві дуже важну поміч“.

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ і АНТИКВАРНЯ

у Львові, вул. Рутівського ч. 22.
(Народний Дім).

Купує і продає: шкільні підручники, нові й уживані, белетристичні й наукові книжки, в українській і чужих мовах. Закуплює цілі бібліотеки й рукописи призначені до друку.

Приймає замовлення на книжки инчих краєвих і заграничних видань.

Бере в комісову продаж усі українські книжки й газети

Великий та найдешевший склад
шкіль-
них і канцелярйних приборів.

Замовлення на провінцію полагоджує відворотно за післяплатою або попереднім надісланням грошей.

0, 69
(1986)

РА

1415

Поодинокі випуски Бібліотеки „Знання“
можна одержати

— — В ГОЛОВНОМУ СКЛАДІ: — —

УКРАЇНСЬКА

— **КНИГАРНЯ І АНТИКВАРНЯ** —

у Львові, вул. Рутівського ч. 22.
(Народний Дім).

Надто продають еще:

у *Львові*: Книгарня Наукового Тов. ім.
Шевченка; Книгарня Ставропігійськ. Інст.

в *Жовкві*: Народний Базар.

„*Коломиї*: Видавн. Спілка укр. учителів.

„*Любачові*: Поміч.

„*Перемишлі*: Народний Базар.

„*Самборі*: Книгарня Каммерман.

„*Станиславові*: Українська Книгарня.

„*Стрию*: Народний Базар.

„*Тернополі*: Народна Торговля.

— — —
Редакція Бібліотеки „Знання“

у Львові, вул. Корняків ч. 1.

Видавець і одвічальний редактор:

Омелян Терлецький.

рл 1415_у

М. Галущинський

Одниця і громада